

Lulesamisk Hjelpearke – Nivå I

Grunnleggende grammatikk og uttrykk | Julevsámegiella | LK20

Det lulesamiske alfabetet

Bokstavene (29 bokstaver)

A, Á, B, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, ■, O, P, R, S, T, U, V, (W), (X), (Y), (Z), Æ, Ø, Å

Særegne bokstaver

- **Á** – lang a-lyd [a:]
- **■** (eng) – som ng i “sang”
- **Æ, Ø, Å** – som på norsk

Uttale

- **a** = kort [a], **á** = lang [a:]
- **i** = [i], **e** = [e]
- **u** = [u], **o** = [o]
- **dj** = [dj] som i “djevel”
- **tj** = [tj] som i “tjue”
- **nj** = [nj] som i “kjenne”
- **Trykk** alltid på første stavelse

Diftonger

- **ie** – [ie] som i *giella*
- **uo** – [uo] som i *guolle*
- **oa** – [oa] som i *boahtet*

Stadieveksling (Introduksjon)

Konsonanter veksler mellom **sterkt** og **svakt** stadium.

Grunnregel

- **Sterkt stadium:** Nom. sg., Ess.
- **Svakt stadium:** Andre kasus

De vanligste vekslingene

Sterk	Svak	Eks.
pp	p	láhppe → láhpe
tt	t	gáhtta → gáhta
kk	k	bækkos → bækos
ll	l	guolle → guole

Eksempler

- *guolle* (fisk) → *guole* (fiskens)
- *giella* (språk) → *giela* (språkets)

Grunnleggende kasus (Nivå I)

De 4 viktigste kasusene

1. **Nominativ** – subjekt
2. **Genitiv** – eie
3. **Akkusativ** – objekt
4. **Illativ** – bevegelse inn i

Tall

- **Entall** (sg.) – *guolle* (fisk)
- **Flertall** (pl.) – *guole* (fisker)

Bøyning: *guolle* (fisk)

Kasus	Ent.	Fl.
Nom.	guolle	guole
Gen.	guole	guolij
Akk.	guolev	guolijit
Ill.	guollaj	guolijda

Bøyning: *giella* (språk)

Kasus	Ent.	Fl.
Nom.	giella	giela
Gen.	giela	gielajj
Akk.	gielav	gielajit
Ill.	giellaj	gielajda

Kasusbruk

- **Nominativ:** *Guolle le buorre.* (Fisken er god.)
- **Genitiv:** *Guole ránne.* (Fiskens farge.)
- **Akkusativ:** *Bárráv guolev.* (Jeg spiser fisk.)
- **Illativ:** *Mánáv skoálaj.* (Jeg går til skolen.)

Verb i presens

Person og tall

- 1., 2., 3. person
- Entall, totall (2 personer), flertall

Presens: *liehket* (å være)

	Ent.	Fl.
1. p.	lev	lep
2. p.	le	lehpet
3. p.	le	li

Presens: *boahtet* (komme)

	Ent.	Fl.
1. p.	boahtáv	boahtep
2. p.	boahtá	boahtebihtet
3. p.	boahtá	boahti

Presens: *mannat* (gå)

	Ent.	Fl.
1. p.	mánáv	mánnep
2. p.	mánná	mánnebihtet
3. p.	mánná	mánni

Viktige verb

- **liehket** – å være
- **boahtet** – å komme
- **mannat** – å gå
- **adnet** – å ha
- **bárrát** – å spise

Pronomen

Personlige pronomen

	Ent.	Fl.
1. p.	mán	mij
2. p.	dán	dij
3. p.	sán	sij

Pronomen i kasus

Kasus	mán	dán
Nom.	mán	dán
Gen.	muv	duv
Akk.	muv	duv
Ill.	munji	dunji

Spørrende pronomen

- **gi** – hvem
- **mij** – hva
- **gánná** – hvor
- **gá** – når
- **gáktie** – hvordan

Demonstrative pronomen

- **dát** – denne (nær)
- **diet** – den (middels)
- **duot** – den der (fjern)

Tallord

Grunntall 1-10

- **1** – akta
- **2** – guokta
- **3** – gálmma
- **4** – niellja
- **5** – vidá
- **6** – guhta
- **7** – gietjav
- **8** – gáktsa
- **9** – aktse
- **10** – láhke

Høyere tall

- **20** – guoktalák
- **100** – tjuohte

Nyttige fraser

Hilsener

- **Buorre beaivve!** – God dag!
- **Buorre idet!** – God morgen!
- **Moadde!** – Ha det!
- **Gijto!** – Takk!
- **Buoris!** – Velkommen!

Presentasjon

- **Mij la duv namma?** – Hva heter du?
- **Muv namma le...** – Jeg heter...
- **Gánná le dán ærro?** – Hvor kommer du fra?
- **Mán lev ... ærro.** – Jeg kommer fra...

Daglige uttrykk

- **Juo.** – Ja.
- **Ij.** – Nei.
- **Iv diehtá.** – Jeg vet ikke.
- **Iv ádá.** – Jeg forstår ikke.
- **Gáktu manná?** – Hvordan går det?
- **Buoragit manná.** – Det går bra.

I samtale

- **Mán sihttáv...** – Jeg vil/ønsker...
- **Gá le dát?** – Hva er dette?
- **Ándagis.** – Unnskyld.

Grunnleggende ordforråd

Familie (Fuolkke)

- **áhttje** – far
- **ieddne** – mor
- **vielja** – bror
- **oabbá** – søster
- **mánná** – barn

Skole

- **skoåle** – skole
- **áhpaddje** – lærer
- **gir'je** – bok

Kropp (Ruhtja)

- **oajvve** – hode
- **tjalmme** – øye
- **njunne** – nese
- **giehta** – hånd
- **juolgge** – fot

Natur

- **dálvve** – vinter
- **gidda** – vår
- **giesse** – sommer
- **tjaktja** – høst

Farger

- **ruhtes** – rød
- **ruonás** – grønn
- **vielgget** – hvit
- **tjáhppes** – svart
- **lásjtet** – blå

Mat og drikke

- **guolle** – fisk
- **biervo** – kjøtt
- **gáffe** – kaffe
- **tjáhtje** – vann